

ԼԻԱՆԱ ՍԱՆԹՐՅԱՆ

Բանասիր. գիտ. թեկնածու, դոցենտ,
Շուշիի տեխնոլոգիական համալսարան

ԴԱՐՁՎԱԾՆԵՐԸ ՊԼՆԻԵԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՊՈԵԶԻԱՅՈՒՄ

Դարձվածները կամ դարձվածաբանական միավորները ժողովրդի հոգեւոր մշակույթի հարստությունն են եւ արտահայտում են լեզվի ազգային ինքնատիպությունն ու յուրահատկությունը: Դարձվածներում պատկերվող մտածողության շնորհիվ իրենց արտահայտությունն են գտել ժողովրդի պատմական հարուստ կենսափորձը, նրա պատկերացումներն առարկայական (օբյեկտիվ) աշխարհի եւ երեւույթների մասին, վերաբերմունքը մարդկային հարաբերությունների նկատմամբ¹:

«Դարձվածաբանություն» եզրը ծագում է հունարեն φράσις (արտահայտություն, խոսքի հատված) եւ λογος (գիտություն, ուսմունք) բառերից: Այն ուսումնասիրում է լեզվի դարձվածները, նրանց ծագումը, կառուցվածքը, տեսակները եւ դերը նախագասության կազմում:

Հստ Մ. Աբեղյանի՝ դարձվածներն առաջանում են բառերի ազատ կապակցություններից՝ իմաստափոխությամբ. «Բառերի այսպիսի նորիմաստ կապակցությունները սովորաբար կոչվում են դարձվածքներ, որոնք, սակայն, մի բառի նշանակություն են ստանում եւ կարող են նաեւ մի բարդ բառ համարվել»²: Պ. Բեդիրյանը տալիս է հետեւյալ բնորոշումը. «Դարձվածքը բառերի կայուն, պատրաստի վերարտադրելի, վերաիմաստավորված կապակցություն է, ուր բաղադրիչ բառերի ինքնուրույնությունը ձեւական է, շարահյուսական կապը՝ մթագնած»³: Իսկ ակադեմիական հրատարակության Ա. պրակտում նշվում է. «Դարձվածք պետք է համարել փոխաբերական-այլաբանական միասնական իմաստ ունեցող

¹ Տէս Ա. ՍՈՒՔԻԱՅԱՆ, Ս. ԳԱԼՍՅԱՆ, Հայոց լեզվի դարձվածաբանական բառարան, Երեւան, 1975, էջ V:

² Տէս Մ. ԱԲԵՂՅԱՆ, Հայոց լեզվի տեսություն, Երեւան, 1965, էջ 151:

³ Տէս Պ. ԲԵԴԻՐՅԱՆ, Ժամանակակից հայերենի դարձվածաբանություն, Երեւան, 1973, էջ 5:

ամեն մի կայուն բառային անբաժանելի, պատրաստի վերարտադրելի կապակցություն»⁴:

Դարձվածաբանության գիտական ուսումնասիրությունն սկսվում է շվեյցարացի լեզվաբան Շարլ Բալլիից: Դարձվածները բավական լավ են ուսումնասիրել նաեւ ռուս լեզվաբաններ Վ. Վինոգրադովը, Ն. Շանսկին, Ն. Վալզինան եւ այլք:

Հայերենում դարձվածներին առաջինն անդրադարձել է Մխիթար Սեբաստացին իր բառարանում («Բառգիրք հայկազեան լեզուի», 1749–1769 թթ.): Հետագայում իրենց աշխատություններում դարձվածներին մեծ տեղ են հատկացրել Մ. Ավգերյանը եւ Ստ. Մալխասյանը: Ժամանակակից հայերենի դարձվածները եղել են Ա. Մուրվալյանի, Ե. Գեւորգյանի, Պ. Բեդիրյանի, Ա. Սուքիասյանի, Ս. Գալստյանի եւ այլոց ուշադրության կենտրոնում: Նոր ժամանակներում դարձվածներին վերաբերող աշխատություններով հանդես է եկել Խ. Բադիկյանը⁵:

Ինչպես տեսնում ենք, դարձվածները բազմակողմանիորեն ու մանրակրկիտ ուսումնասիրված են արեւելահայ գրական լեզվում, մինչդեռ արեւմտահայ գրականի մասին նույնն ասել չենք կարող: Այստեղ անելիք կա, եւ մենք փորձել ենք Դ. Վարուժանի պոեզիայի միջոցով ինչ-որ չափով լրացնել այս ոլորտը: Իհարկե, ուսումնասիրելու եւ ներկայացնելու նյութ շատ կա, բայց դա հետագայի աշխատանք է:

Սույն հոդվածը գրել ենք վերլուծական-նկարագրական-համեմատական եղանակով՝ վերլուծելով դարձվածների կառուցվածքն ըստ բաղադրիչների, նկարագրելով նրանց իմաստային յուրահատկություններն ու համեմատելով արեւելահայերեն համարժեքների հետ:

Ինչպես իրավացիորեն նկատում է Ռ. Սաքապետոյանը, «Դարձվածները՝ որպես խոսքային պատրաստի միավորներ, առավելագույնս կապված են ժողովրդական լեզվամտածողության հետ: Դրանք գալիս են վաղնջական ժամանակներից եւ ժողովրդի կյանքի, հոգեկան կերտվածքի, սովորույթների եւ հավատալիքների հայելային արտացոլումն են: Այդ իսկ պատճառով հայերենի երկու տարբերակներում դարձվածները

⁴ Տե՛ս Գ. ԶԱՆՈՒԿՅԱՆ, Է. ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ, Վ. ՔՈՍՅԱՆ, Հայոց լեզու, I մաս, պր. Ա., Երեւան, 1980, էջ 473:

⁵ Տե՛ս Խ. ԲԱԴԻԿՅԱՆ, Ժամանակակից հայերենի դարձվածային միավորները (կառուցվածքային վերլուծություն), Երեւան, 1986. նույնի՝ «Ուսումնական դարձվածաբանական բառարան», Երեւան, 2002:

կառուցվածքային առումով նույնական են.... Այդ ամենի հետ միասին արեւմտահայերենն ունի առանձնահատուկ դարձվածաբանություն, որի տարբերություններն արեւելահայերենից պայմանավորված են դարձվածք բաղադրող բառերի արեւելահայերեն կամ արեւմտահայերեն տարբերակներին նախապատվություն տալու հետ....»⁶:

Այսպես՝ բառային տարբերակների միջոցով են ստեղծված հետեւյալ դարձվածները.

Գիւղացիի խորշոմներուն մէջ աղուոր՝

Ուր արեգակն առողջ արիւնն եռեփեց,

Քրտինքը ա՛լ սառած է....⁷

Արեւմտահայերենի արյունը եռեփել դարձվածք, որ նշանակում է «ժիր, աշխույժ լինել», նույն իմաստով առկա է նաեւ արեւելահայերենում, որտեղ եռեփել (եռալ եւ եփել)

տարբերակի դիմաց եռալ եզրն է (արյունը եռալ):

Լաց, Հայաստան՝ ո՛վ թշուառ կին, ու փետէ՛

Վարսերդ սեւ (1, էջ 131)

Վարսերը փետել դարձվածք նշանակում է «կոծել, սգալ, ողբալ»: Արեւելահայերենում առկա է մագերը փետել տարբերակը:

3. Շանթ կը տեղաւ արեգակը երկինքէն վար անամպ.... (2, էջ 78):

Շանթ տեղալ նշանակում է «վառել, այրել»: Արեւելահայերենում նույն իմաստ դարձվածն ունի կրակ թափել տարբերակը: Արեւմտահայերենի բառարանները շանթ բառը չեն տալիս⁸: Արեւելահայերենում շանթի առաջնային իմաստը «կայծակ»-ն է (եթե մի կողմ թողնենք փոխաբերական իմաստները), արեւմտահայերենում վերոնշյալ դարձվածի բաղադրիչ շանթ-ն առավելապես «այրող, վառող» իմաստն ունի: Ինչպես Վարուժանն ինքն է գրում. «Մեր հիմնական կարծիքներէն մէկն այն է, որ լեզուի մը բոլոր յատկութիւնները ուղիղ կը համեմատին միջավայրի ազդեցութեան եւ ժողովրդի մը հոգեւոր-քաղաքական շարժումին հետ»⁹:

Օ. Պերելոմովան իր ատենախոսության մէջ որոշարկում է այս միտքը. «Դրական բնագրի լեզուն ազգի մշակութային ծածկագիրն է, որը

⁶ Տէս Ռ. ՍԱՔԱՊԵՏՈՅԱՆ, Արեւմտահայերենի դասագիրք, Երեւան, 2006, էջ 116:

⁷ ԴԱՆԻՆԵԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ, Երկերի լիակատար ժողովածու երեք հատորով, հտ. 1, Երեւան, 1986, էջ 107 (այսուհետ սույն հրատարակության մեջբերումների էջը եւ հատորը կնշվեն տեղում):

⁸ Տէս Ռ. ՍԱՔԱՊԵՏՈՅԱՆ, Արեւմտահայերեն—արեւելահայերեն նոր բառարան, Երեւան, 2011:

⁹ Տէս ԴԱՆԻՆԵԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ, Երկերի լիակատար ժողովածու, հտ. 3, Երեւան, 1987, էջ 127:

ոչ միայն արտացոլում է իրականությունը, այլև մեկնաբանում է այն՝ ստեղծելով յուրահատուկ իրականություն, որում ապրում է մարդը: Լեզվի կապն ազգային մշակույթի հետ հատկապես նկատելի է լեզվական կայուն արտահայտություններում, որոնք պատրաստի կամ վերափոխված ձևով օգտագործվում են որպես աշխարհի լեզվական նկարագրի բաղադրիչներ»¹⁰:

Ըստ արտահայտած իմաստի եւ առնչության ոլորտի՝ Դ. Վարուժանի գործածած դարձվածները կարելի է բաժանել 3 խմբի.

1. Հարստահարված եւ ծանր ճակատագրի արժանացած ժողովրդի հասարակական-քաղաքական վիճակը ներկայացնող դարձվածներ:

2. Ժողովրդի ցասումը, ըմբոստացումը ներկայացնող դարձվածներ:

3. Ձեզոք շերտին վերաբերող դարձվածներ:

1. Առաջին խումբը ներկայացված է հետևյալ դարձվածներով.

Ամէն խայտանք ջախջախեցի սրտիս մէջ—

Ձեմ վախնար սեւ ծծելէ.... (1, էջ 17):

«Տառապել, տանջվել» իմաստով այս դարձվածը հանդիպում է միայն արեւմտահայերենում, արեւելահայերենն այն չունի:

Օր մը սեւ (1, էջ 285, աղետալի, դժբախտության

ժամանակներ):

Նուաղկոտ բիբով ըսպասեց

Իր վերջին սեւ վայրկեանին....(1, էջ 120, ծանր պահեր):

Եւ գլխուն սեւ քօղ առնէ....(1, էջ 158, սգո եւ տխրության խորհրդանիշ):

....Շրջան ըրաւ սեւ լուրն այս պալատին մէջ բովանդակ....(2, էջ 67, բոթ, գուլժ):

Նկատելի է, որ Դ. Վարուժանի դարձվածներում հանդիպող միակ գունանունը սեւ-ն է, որ գործածվել է ամբողջ 5 անգամ՝ միշտ խորհրդանշելով աղետ, տառապանք, սուգ, ծանր պահեր, բոթ, տխրություն, այսինքն՝ հայ ժողովրդին ճակատագրով բաժին հասած դժվարին ուղին:

Սիրտս աչքերէս փամեցի (1, էջ 113):

«Լացելով հանգստանալ, դատարկվել» իմաստն ունեցող դարձվածը եւս հատուկ է միայն արեւմտահայերենին:

¹⁰ Տե՛ս Օ. Տ. PERELOMOVA, 2010, Intertextuality in the Ukrainian literary discourse: structural, semantic and stylistical aspects, PhD thesis, Kyiv, 2010, էջ 14:

Ու ամպերէն կը դիտեմ
 Զիս իբր աղիք պատող փողերն հրացանին,
 Ծո՛վն արիւնի դիակներով խարակված.... (1, էջ 152,
 արյունահեղություն, կոտորած):

Հարսանեկան քօղս արիւնով ներկեցիր.... (1, էջ 143, արյուն թափել):
 2. Երկրորդ խումբում ցասում, ըմբոստություն արտահայտող դարձ-
 վածներն են, որոնք առաջին խմբից տրամաբանորեն բխող շարունակու-
 թյունն են՝ որպէս հետեւանք: Այդ դարձվածներն են.

Հոգիդ կաղնի՛, երբ կուծօ՛ կու տաւ մըրըրկին՝
 Ես շուքին տակ, հանգիստ, լուռ
 Կը մեծնայի.... (1, էջ 18, դիմադրել, պաշտպանել)
 Վըկայ չկար: Պիտի վրէժն ո՛վ կշռէ.... (1, էջ 107, վրեժ լուծել,
 վրեժխնդիր լինել):

Մինչ կուրծքիս տակ բաշ կը թոթուէր ոխ մը նոր (1, էջ 113,
 ըմբոստանալ):

Կու գար լուծել իշխանէն վրէժ.... (2, էջ 78, վրեժխնդիր լինել):
 Ժողովուրդներն աւասիկ կը խորտակեն շղթաներն.... (2, էջ 209, ազա-
 տագրվել, ազատություն ձեռք բերել):

Հողն արիւնի էր ծառա,
 Ինքը ծարաւ էր հողի (2, էջ 224, սպանելու ցանկություն, ոխ, քեն):
 Այս շարքի դարձվածներից երեքը՝ վրէժ կշռել, բաշ թոթուել, նզովք
 կարդալ, արեւելահայերենի բառարաններում բացակայում են:

3. Երրորդ շարքը՝ չեզոք շերտը, ամենաստվարն է, ինչը բնական է:
 Սակայն այս շարքի դարձվածների գրեթե կեսը հանդիպում է միայն
 արեւմտահայերենում: Դրանց կանգրադառնանք ստորեւ:

Գիրկդ կուգամ երազելու առանձին.... (1, էջ 14, վերադառնալ):
 Մէկդի թողած եմ ժպիտ, խաղ ու պարեր,
 Նորընծայ իմ գաղափարի աշխարհին (1, էջ 14, թողնել, հեռանալ):
 Դենն երեսիս կատղած պոռաց. —«Տեղի՛ տուր՝
 Թէ չէ գքեզ կը խեղդեմ.... (1, էջ 65, զիջել, նահանջել):
 Ո՛վ պիտ կրնար փետել համել Զայն սրտէս.... (1, էջ 65, մոռանալ,
 այլեւս չսիրել):

Արեւուն տակ, զօր կարօտցան, ձեռք ձեռքի
 Պիտի պարեն շուրջն արձանիդ.... (1, էջ 80, միասին, անբաժան):

Եռաց զուարթ կեանք մը թորգոմ գեղջուկի.... (1, էջ 94, աշխուժություն, եռուզեռ տիրել):

Դիւղացիի խորշոմներուն մէջ աղուոր....

Քրտիմբը ա՛լ պաղած է.... (1, էջ 107, աշխուժությունը կորցնել, մարել, մեռնել):

Կողը տուած է հողին

Զօր մշակեց ամրան դեղին հասկերուն

Երազանքէն ժպտալով (1, էջ 108, հենվել, թիկնել):

Ըսի թէ մեր տանիքին վրայ, լուսնին տակ,

Բուերը պար կը բռնեն.... (1, էջ 113, պարել):

...Ո՛վ կեանք սիրոյ, լանջ քրտինքի, սիրտ փուշի,

Յեկիմ նետուած սրբութիւն.... (1, էջ 113, չգնահատված):

Կը գրէ մայրս. —Ո՛վ իմ որդեակս պանդուխտ,

Դեռ մինչեւ երբ պիտ անծանօթ լուսնի տակ

Օրերդ անցնին....» (1, էջ 115, այս աշխարհում, աշխարհի երեսին):

Դու որ մատղաշ տաքիֆիս

Հարսանեկան քօղս արիւնով ներկեցիր.... (1, էջ 143, երիտասարդ):

Պիտ ուզեն գալ լոկ մեր կոյս, ատոք լեռները պեղել,

Եւ մեր ծոցուոր հանքերէն կթել մետաղն հրաշափառ.... (1, էջ 151, հանքն արդյունահանել):

Ընդհանրապէս կթել բառը յուրօրինակ կիրառություն ունի արեւմտահայերէնում: Վարուժանի՝ «մետաղը կթել» կառուցից զատ՝ մեկ ուրիշ արեւմտահայ գրողի՝ Հակոբ Մնձուրու երկերում հանդիպում են խաղողը կթել (հավաքել, քաղել) եւ փեթակները կթել¹¹ (մեղրը քամել, մեղրահացից հանել) կազմութիւնները:

Կը դիտեմ վարն նաեւ մեռած եղբայրներ....

Որոնց....

Մեր Մայրը կեանք չտուաւ.... (1, էջ 153, ծնել, լույս աշխարհ բերել):

...Ու անոնց պարզ հոգիներուն կը բանայ

Իբրեւ ուրիշ խարոյկներ,

Հին փառքերն այդ մեր լեռներուն սգաւոր.... (1, էջ 180, պատմել):

...Կը յուզէ այդ երկնքի մօտ մարդերուն

Արծուային բնազդումներն, ու խօսքն իր

¹¹ Տէս ՀԱԿՈԲ ՄՆԶՈՒՐԻ, Երկեր, Երեւան, 1986, էջ 120, 178:

Կառուցն անոնց կը սրէ (1, էջ 180, խոսելու առիթ տալ, թեւավորել, լեզուները բացել):

Ես կը պաշտեմ Սուրդ արդար՝ մահիկին դէմ լուսնային
 Ժամերով ծունր դնող սուրբ հնդիկի մը նման.... (1, էջ 184, չոքել, ծունկի գալ):

....Թողլով որ քաղցր հոտն ընէ շուրջի գայլերն հալումաշ....
 (1, էջ 206, տանջել):

....Շրջան ըրաւ սեւ լուրն այս պալատին մէջ բովանդակ.... (2, էջ 67):

Այս դարձվածք միակն է Վարուժանի պոեզիայում, որ գործածված է երկու անգամ, ի դեպ, տարբեր իմաստներով: Վերոնշյալ օրինակում ունի «տարածվել, բոլորին հասանելի ու լսելի դառնալ» նշանակությունը, իսկ հետևյալ օրինակում արտահայտում է «փնտրել, աչք ածել, նայել» իմաստը:

Շրջան ըրաւ Ան միջոցը մէկէն,

Եւ հոն իրմէ գատ բան մը չըզտաւ.... (2, էջ 85):

Երկու պարագայում էլ շրջան անել-ը բնորոշ է միայն արեւմտահայերենին:

Հորիզոնին դարձուց գլուխն ու մտրակի մ՝ հարուածով

Թաղուեցաւ իր արշաւին ամպրոպին մէջ փռեծով (2, էջ 75, նայել, ուշադրություն դարձնել, ուղղել):

Ես կարծեմ Աստուած բան մը կ'որոնէր՝

Որ դարման ըլլայ տաղտուկի վէրքին (2, էջ 85, բուժանյութ լինել):

Դ. Վարուժանի պոեզիայում հաշվել ենք 39 դարձվածային միավոր, որից 24-ն առկա են եւ արեւելահայերենում, եւ արեւմտահայերենում, իսկ 15-ը՝ միայն արեւմտահայերենում (դրանք, ըստ քանակի եւ տոկոսային հարաբերության, հաջորդիվ բերելու ենք աղյուսակում):

Միայն արեւմտահայերենին բնորոշ դարձվածային միավորներն են՝ սեւ ծծել — տառապել, վրեժ կշռել — վրեժխնդիր լինել, ֆռփնփռ սառել — մարել, մեռնել, կողը տալ — հենվել, բաշ թոթվել — ըմբոստանալ, սիրտը ֆամել — լացելով հանգստանալ, դատարկվել, ցելխին նետել — չգնահատել, սեւ վայրկյան — ծանր պահ, մատղաշ տարիք — երիտասարդ, կթել մեռաղը — արդյունահանել, սեւ ֆոդ — սգո եւ տխրության խորհրդանիշ, փառքերը բանալ — պատմել փառքերի մասին, հայտնի դարձնել, կաուցը սրել — խոսելու առիթ տալ, թեւավորել, շրջան ընել — 1. շրջել, տարածվել, 2. փնտրել, դարման ըլլալ — բուժանյութ լինել:

Դարձվածները դասակարգվում են նաեւ ըստ խոսքամասային պատկանելության եւ լինում են բայական, անվանական, մակբայական: Անվանականն իր հերթին ունի ենթատեսակներ՝ գոյականական, ածականական, թվականական, դերանվանական: Դ. Վարուժանի պոեզիայում հանդիպող դարձվածներն ըստ խոսքամասային պատկանելության ընդգրկում են 4 խումբ՝ բայական, գոյականական, մակբայական, ածականական:

Բայական դարձվածային միավորները թե՛ հայերենում, թե՛ օտար լեզուներում ամենասովորն են, ինչը կապված է բայերի կիրառական հաճախականության հետ¹²: Դրանք են՝ գիրկը գալ, մեկդի թողուլ, սեւ ծծել, կուրծք տալ, տեղի տալ, սրտէ հանել, կեանքը եռալ, սիրտ ընել, վրեժ կռել, արյունը եռեփել, քրտինքը սառել, կողը տալ, պար բռնել, բաշ թոթվել, սիրտը քամել, ցեխին նետել, վարսերը փետել, արիւնով ներկել, մետաղը կթել, կեանք տալ, փառքերը բանալ, կտուց սրել, ծունր դնել, հալումաշ լինել, շրջան ընել, գլուխը դարձնել, շանթ տեղալ, վրէժ լուծել, դարման ըլլալ, շղթաները խորտակել:

Սրանք բաղադրված են գերազանցապես գոյական+բայ կաղապարով եւ մասամբ՝ մակբայ+բայ, ածական+բայ կաղապարներով:

Գոյականական դարձվածային միավորները քիչ են՝ ընդամենը 6-ը՝ սեւ վայրկյան, սեւ օր, մատղաշ տարիք, արյունի ծով, սեւ ֆող, սեւ լուր:

Սրանցից 5-ը կազմված են ածական+գոյական, եւ միայն մեկը՝ գոյական+գոյական կաղապարով:

Մակբայական դարձվածային միավորները երկուսն են՝ ձեռք ձեռքի, լուսնի տակ: Կազմված են գոյական+գոյականի սեռական հոլով եւ գոյական+կապ կաղապարներով:

Ածականական դարձվածային միավորը մեկն է՝ արյունի ծառավ՝ բաղադրված գոյական+ածական կաղապարով:

¹² Տե՛ս 1. Scicenter.online/yazik-russkiy-scicenter/sovremenniy-russkiy-yazik-ucheb-dlya870.html Н. М. ШАНСКИЙ, В. В. ИВАНОВ, Современный русский язык. Учеб. для студентов пед. ин-тов по спец. №2101, ч. 1, М., 1987 (*որոնման ամսաթիվ՝ 27.01.2020*): 2. лектор.com/kultura-rechistilistika/struktura-fazeologizmov-sootnoshenie-45904.html Структура фразеологизмов. Соотношение фразеологических оборотов с различными частями речи (*որոնման ամսաթիվ՝ 27.01.2020*): 3. reshaf.ru/frazeologizmy-i-ix-klassifikaciya/ Фразеологизмы и их классификация. (*որոնման ամսաթիվ՝ 27.01.2020*): 4. seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/httpsdoi.org10.31174sendhs2018-184vi30-05.pdf ANAHIT HOVHANNISYAN, ROUZANNA GHAZARYAN, Morphological classification of idioms in English and Armenian, Shirak state University, Gyumri, Armenia (*որոնման ամսաթիվ՝ 29.01.2020*): 5. research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/1845295/150494.pdf Geert Booij, Constructional idioms, morphology, and the Dutch lexicon, Vrije Universiteit Amsterdam (*որոնման ամսաթիվ՝ 29.01.2020*):

Հստ քանակի եւ տոկոսային հարաբերության՝ Դ. Վարուժանի գործածած դարձվածները ներկայացվում են ստորեւ բերվող աղյուսակում:

ԴՄ տեսակը	Առկա է եւ արեւելահայերենում, եւ արեւմտահայերենում		Առկա է միայն արեւմտահայերենում		Ընդամենը	
	Քանակը	Տոկոսը	Քանակը	Տոկոսը	Քանակը	Տոկոսը
Բայական ԴՄ	18	56,7	12	40	30	76,9
Գոյականական ԴՄ	3	50	3	50	6	15,4
Մակբայական ԴՄ	2	100	—	0	2	5,1
Ածականական ԴՄ	1	100	—	0	1	2,6

Ինչպես ցույց է տալիս սույն ուսումնասիրությունը, արեւմտահայերենը կարող է հարուստ ու հետաքրքիր նյութ տրամադրել դարձվածային միավորների ուսումնասիրության եւ հայերենի հարստացման համար: Այդ հսկայական շտեմարանը դեռ կարոտ է մանրակրկիտ ու բազմակողմանի քննության եւ հանրայնացման:

РЕЗЮМЕ

В восточноармянском языке фразеологизмы являются широко изученной и тщательно выявленной сферой, в то время как в западноармянском следует проделать большую работу в этом отношении. Лишь по поэзии Д. Варужана можно судить об огромном потенциале западноармянского языка, который нуждается в раскрытии.

Из 39 фразеологизмов в поэзии Варужана 15 свойственны только западноармянскому языку, 24 встречаются в двух языках, однако некоторые имеют лексические различия.

Семантически фразеологизмы Варужана делятся на три группы: связанные с тяжелой судьбой народа; представляющие гнев и возмущение народа; фразеологизмы нейтрального пласта.

Из цветов используется только слово черное для формирования 5 фразеологизмов первой группы.

По морфологической принадлежности в поэзии Варужана встречаются глагольные (30 ФЕ), субстантивные (6 ФЕ), наречные (2 ФЕ), адъективные (1 ФЕ) фразеологические единицы.

SUMMARY

In Eastern Armenian language, phraseological units form a widely studied and carefully identified sphere, while in Western Armenian, a lot of work needs to be done in this regard. Only by the poetry of D. Varoujan can one judge the enormous potential of the Western Armenian language, which needs to be revealed.

Among 39 phraseological units in Varoujan's poetry, 15 are characteristic only of the Western Armenian language, 24 are found in two languages, but some have lexical differences.

Semantically, the phraseological units of Varoujan are divided into three groups: 1. associated with the plight of the people, 2. representing the anger and indignation of the people, 3. phraseological units of a neutral layer.

Of the colors, only the word black is used to form 5 phraseological units of the first group.

According to the morphological affiliation, Varoujan's poetry contains verbal (30 PhU), substantive (6 PhU), adverbial (2 PhU), adjectival (1 PhU) phraseological units.

